

DO KRAJNOSTI A ŠÍLENĚ, JAKO KDYBY ŠLO O ŽIVOT
Miroslav Vodrážka (*1954)

V březnu 1977 vylezl mladý autor Manifestu emocionalismu Miroslav Vodrážka na pomník sv. Václava na hlavním pražském náměstí. *„Na sokl jsem emailovou barvou napsal dvoumetrový obrovský nápis ‚E‘ (jako emocionalismus) a ‚Bůh je zde‘,“* vzpomínal o mnoho let později v interview pro Revolver Revue (103/2016, odtud i všechny další citace): *„U pomníku stál nějaký starý bolševik, který se mne snažil holí odehnat, ale byl jsem vysoko a několikrát jsem mu důrazně řekl: ‚Dědo, jdi domů!‘ Pak jsem slezl dolů, cestou jsem odhodil barvu se štětcem do popelnice a normálně jsem odkráčel až do kavárny Arco v Hyberské ulici [...]. A tam už se sjelo mnoho aut, z nichž vyskákali esebáci a estébáci, aby mě zatkli.“*

Vodrážkova performance, kterou by úřady v každé demokratické zemi vyhodnotily nejvýš jako přestupek, vynesla tehdy autorovi trestní stíhání a několikaměsíční, život ohrožující pobyt na uzavřeném oddělení psychiatrické léčebny. Případ dobře ukazuje povahu normalizačního komunistického režimu. Proti dvaadvacetiletému mladíkovi nastoupila skupina uniformovaných i tajných policistů, neboť vybočil ze spořádané šedi: měl dlouhé vlasy a neobvykle dlouhý kabát, svobodně se veřejně projevil, navíc na první pohled nesrozumitelně a – řečeno dobovou hantýrkou – „nábožensky zabarveně“.

Hudebník, filozof, publicista a „radikální feminista“ Miroslav Vodrážka se narodil 13. září 1954 v Praze, několik minut po sestře dvojčeti Viole. Jejich otec pracoval v knihovně a v 50. letech rozdával či za drobné peníze přenechával známým knihy, které byly z politických důvodů vyřazené z fondů a určené k likvidaci. Kdosi ho udal, byl odsouzen a potrestán desetiletými srážkami ze mzdy. Rodina pak žila na pokraji chudoby: *„Formoval mě nedostatek a vyřazenost [...]. Nedávno jsem dostal od kamarádky ze základní školy na Vyšehradě fotografii z pionýrského šátkování, což byl tehdy povinný rituál, ale já a sestra na tom snímku nejsme. A proč? Protože otec řekl, že jsme tak chudí, že nemáme na pionýrskou košili. Takže on svůj politický názor nedeklaroval, ale zařídil to tak, že jsme vždycky byli outsideři. Ale mně to nevadilo, nevzpomínám si, že bych to těžce nesl.“*

Dalším formujícím zážitkem byla pro Mirka Vodrážku sovětská okupace Československa, která začala v srpnu 1968, krátce před jeho čtrnáctými narozeninami: *„Po té noci z 20. na 21. srpna, kdy sem vtrhli Rusové, jsem se spontánně zapojil do odporu [...]. Prožitek okupace je pro mne dlouhodobě důležitý – zrodil se z něj generační pocit absolutní nechuti a odporu vůči Sovětskému svazu, ke komunismu a komunistické ideologii.“*

Když zhruba ve stejné době ukončil základní školu, jeho rodiče se rozváděli a otec mu zapomněl podat přihlášku k dalšímu studiu. Díky tomuto opomenutí prožil svobodný rok, kdy občas chodil na brigády, hrál basketbal, ale především soustavně četl. Následně nastoupil do učení (obor vzduchotechnika), ovšem to už ho zajímala v první řadě kultura. Začal psát, hrát na klavír a později sporadicky vystupovat v hospodách s „emocionálním triem“: *„Koncepte našeho hraní spočívala v tom, že se vždycky muselo hrát extrémně*

intenzivně, do krajnosti a šíleně, jako kdyby šlo o život. [...] Hráli jsme hudbu podle uměleckého Manifestu emocionalismu, který jsem napsal už někdy v roce 1971. Ta hudba se dala charakterizovat jako absolutní improvizace – neměla jiný řád než řád emocí.“

Vodrážka patřil k českému undergroundu. Odmítal totalitní režim, který začal v Československu vznikat po okupaci, jíž předcházelo krátké uvolnění politických poměrů. Protivilo se mu služebné oficiální umění, kolaborace, kompromisnictví a všudypřítomné lhaní, pohyboval se na okraji, mezi stejně zaměřenými přáteli: *„Naše partička adorovala vybočující, krajní revoltu a někdy i poněkud šílené počiny, libovala si v ujetosti. Byli jsme ovlivněni literaturou a spisovateli, jako byli Le Clézio, Camus, Beckett a další. [...] Brali jsme to tak, že člověk, který dělá něco nenormálního, neběžného a vyšinutého se vyčleňuje ze systému, a to se samozřejmě týkalo už vzhledu. [...] Underground v mém pojetí definovala umělecko-politická radikalita. [...] Podle mě do undergroundu patřili ti, kdo tvořili a současně byli v maximální míře nezávislí a protirežimní – to znamenalo, že se sice člověk nechtěl nechat zavřít za příživnictví [v ČSSR byla pracovní povinnost] a musel něco jíst, čili chodil do práce, ale tím jeho dobrovolný styk s režimem končil.“*

Dlouhé vlasy nepředstavovaly pro Vodrážku a jeho přátele jen módní symbol příslušnosti k subkultuře, ale byly součástí odporu proti establishmentu, který terminologií StB vlasatce chápal jako závadovou mládež, byly společenským ukazatelem: *„Když jsem v roce 1974 poprvé přišel do zaměstnání do Sentinelu [Státní nakladatelství technické literatury], kde jsem dělal v rozmnožovně, tak se můj vedoucí na mě podíval a řekl: ‚Vy jste proti, že jo?‘“*

Úvodem zmíněný nápis na pomník sv. Václava napsal Miroslav Vodrážka krátce po zveřejnění Charty 77. Zrovna končila masivní protidisidentská kampaň a příslušníci Státní bezpečnosti prý neskrývali nadšení, když v kapsách „delikventa“ našli strojopis Manifestu emocionalismu. Domnívali se, že jde o další přímočaré politické prohlášení. Byli zklamáni, avšak i tak Vodrážka putoval po vyšetřovnách, kde s ním političtí policisté kvůli nápisu „Bůh je zde“ vedli amatérské „teologické diskuse“. StB ho sledovala už dřív, v roce 1976 na něj založila spis s krycím názvem Marabu. Výslechy skončily obviněním z výtržnictví a odvozem na psychiatrii do Bohnic: *„Nastal totální průser, protože mi nasadili inzulinovou léčbu. Dnes je tato ‚vědecká‘ metoda už zakázaná, ale to vás přikurtují k lůžku a za pomoci injekcí dostáváte do těla stále větší dávky inzulinu [...]. To vyvolá hypoglykemické kóma doprovázené stavem blouznění, zmítáním, křečemi atd. [...] Léčba trvala několik týdnů. Bohužel někdy končila i smrtí. Já říkám, že to byl výraz frankensteinovského manželského svazku politické moci a lékařské vědy. Když se mnou dělali tyhle experimenty, tak mi rychle došlo, že je to naprostý průser, protože kdyby mne odsoudili do vězení, tak aspoň budu vědět, kdy z něj vyjdu, kdežto ze soudní ochranné léčby se člověk nemusel dostat nikdy.“*

Po pár měsících se Vodrážkovi podařilo bohnický blázinec opustit, nadále však zůstával pod dozorem a teprve v roce 1981 dostal od soudu vyrozumění, že je vyřazen z ochranného dohledu. Špatná zkušenost však neznamenal, že by se začal pohybovat v režimem vymezených mantinelech. V zaměstnání tajně rozmnožoval různé opoziční materiály pro samizdat a obstarával chemikálie pro tisk undergroundového magazínu Vokno, byt Miroslava a Ivy Vodrážkových v Celetné ulici v centru Prahy se navíc stal jedním z míst, kde se pořádala neoficiální setkání, koncerty, přednášky. Vznikla „*jakási undergroundová laboratoř, v níž v průběhu času zkoušely různé hudební skupiny [...]. Iva v něm pořádala divadlo. Kdo potřeboval, mohl v bytě přespat [...]. Nejdůležitější ale podle mého názoru byly bytové semináře, které jsem začal v roce 1980 cyklem náboženských přednášek filozofa Maxmiliána Durena. [...] Na jeho přednášky chodil také okruh mladých lidí kolem filozofa Julia Tomina, dozvěděl se o nich Egon Bondy a požádal mě, jestli by se seminář, který vedl s filozofem Milanem Machovcem, nemohl přesunout do našeho bytu, protože tam, kde působil, se majitelé bytu začali obávat problémů ze strany StB.*“ U Vodrážkových se tak na mnoho let etabloval svobodný filozofický seminář, kam kromě českých filozofů přijížděli přednášet i profesori ze zahraničí, především z Belgie či Holandska.

V roce 1981 podnikla StB celorepublikový zátah proti vydavatelům a autorům undergroundového magazínu Vokno. Vodrážka skončil ve vazbě, dostal výpověď z nakladatelství a od té doby se až do počátku 90. let živil jako topič v kotelně. Tehdy připravil plán na záchranu časopisu a podílel se na řadě dalších opozičních aktivit, mimo jiné s přáteli založil Výbor na obranu Františka Stárka, vězněného šéfredaktora Vokna. Koncem 80. let se v bytě manželů Vodrážkových konala tajná setkání mluvčích Charty 77, tajná policie Vodrážku registrovala jako „chartistu“, přitom ale svůj podpis pod prohlášení nejznámější československé opoziční iniciativy nepřipojil: „*Připadalo mi nepřijatelné, ale hlavně nemožné, co se deklarovalo v základním prohlášení, totiž že signatářům nejde o politickou a společenskou změnu, či jak napsal Jan Patočka [...], že Charta 77 stojí plně na půdě legality a její signatáři se cítí loajálními občany tohoto státu, neusilují o žádné politické změny týkající se ústavy nebo zákonů. Když jsem kradl chemikálie pro výrobu undergroundového časopisu Vokno, tak jsem prostě na žádné půdě legality nestál a žádnou loajalitu k zákonům jsem necítil.*“

Miroslav Vodrážka patří k nečetným lidem, kteří vzešli z disentu a v demokratických poměrech si dokázali uchovat svobodu a samostatné kritické myšlení – vybočoval svými názory a postoji v minulosti a vybočuje i dnes. Po pádu komunismu nenastoupil do úřední či politické funkce, pracoval jako redaktor již legálního časopisu Vokno (do roku 1992) a publikoval v řadě dalších časopisů a novin. Dlouhodobě se věnuje otázkám feminismu, v letech 1991–1997 byl členem Nadace Gender Studies v Praze, je autorem mnoha genderových článků a přednášek. Knižně vydal například filozofický esej

Chaokracie (1997), *Esej o politickém harémismu. Kritická zpráva o stavu feminizmu v Čechách* (1999), výbor esejů z let 1990–2007 na téma undergroundu, chaosu, feminizmu a transgenderu nazvaný *deCivilizace* (2007), knihu *Filozofie tělesnosti dějin* (2014). Také vydal několik CD, naposledy „hudební dokument“ z 80. let *Underground Temple Story* (2015). Alternativní hudbě se věnuje například ve spolupráci se sopranistkou Helenou Zaoralovou nebo americkou zpěvačkou Laurie Amat. V současné době je zaměstnán v oddělení digitalizace archivních dokumentů Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR), je předsedou Nezávislé odborové organizace ÚSTR.

Autor textu Adam Drda